

kterým se Beverly Crawfordová se čtenáři loučí i v samotném závěru knihy. Českému čtenáři jistě neujde autorčino (byť pouze velice okrajové) pojednání o zemích bývalého východního bloku. Nejen že mezi nimi nerozlišuje (*Many of the new member states once served as sources or transshipment bases for weapons systems and technologies destined for human rights abusers, warring regions and rogue states* – s. 171), resp. používá velice zobecňující tvrzení, ale staví se s nedůvěrou i ke stabilitě jejich politických systémů, což považuji za poněkud málo sofistickované. Je patrné, že v problematice tzv. nových členských států EU se autorka necítí být právě silná, vzhledem k zaměření publikace to však nemusí být nutně na škodu. Svou názorovou příslušnost autorka nezapře ani antiruským postojem, který nechává zaznít na samém konci publikace v podobě tvrzení, že německá energetická závislost na Rusku by mohla negativně ovlivnit transatlantické vztahy. Symptomatický je i její velký důraz na vývoj na poli boje proti terorismem, který bývá z evropského pohledu někdy upozaděn. I přes tuto drobnou, spíše subjektivní kritiku, jsem přesvědčena o nesporném přínosu práce. Kromě nového pohledu na některé kroky německé zahraniční politiky je unikátní i svým přesvědčivým způsobem argumentace a vymezením vůči rozšířeným klišé.

Barbora Veselá

Simon Green, Dan Hough, Alister Miskimmen, Graham Timmins, **The Politics of the New Germany**. London: Routledge, 2007. 208 s. ISBN 978-0-415-35366-3

Knih, která vznikla jako studijní materiál pro studenty politologie a mezinárodních vztahů, představuje současné Německo, jeho postavení na mezinárodní scéně a zejména dilemata a problémy, kterým musí čelit. Jednou z otázek, již si autoři kladou, je jak se liší současná „berlínská republika“ od té předešlé „bonnské.“ Hlavní mezník knihy tak tvoří německé sjednocení, které přineslo největší změny v politice a je také zachyceno v názvu publikace.

Nakladatelství Routledge se orientuje na vydávání literatury a učebnic z oblasti sociálních a humanitních věd. Tomu odpovídá i tato publikace, jež je dílem britských universitních učitelů, specializujících se na evropskou a německou politiku. Simon Green se věnuje výzkumu německé a evropské politiky na univerzitě v Birminghamu, Dan Hough přednáší politologii na univerzitě v Sussexu, Alister Miskimmon v Londýně a Graham Timmins ve Stirlingu.

V kontextu dostupné literatury k domácí i zahraniční politice Německa představuje kniha zajímavý průřez danou problematikou. Byla koncipována především jako učebnice, proto nečekejme závratně nové závěry. Publikace stručně sleduje historii a vzniknuvší demokratické instituce v Německu, ale současně se věnuje i problémům imigrace, demografického vývoje či aktuální podobě německého státu blahobytu. Jedná se tak o velmi čtivou učebnici, která shrnuje dosavadní výzkum a teze velkých jmen současných společenských věd.

Knih má dobře koncipovanou strukturu, která vychází čtenáři maximálně vstříc. Obsahuje jedenáct kapitol, které se postupně věnují historickému, institucionálnímu, společen-

skému a zahraničněpolitickému okruhu otázek. Symetricky tak první tři kapitoly popisují vznik a vývoj Západního Německa a následně sjednocení obou německých států. Další dvě se věnují systému vládnutí, politickým stranám a současným trendům ve volebním chování německých občanů. Šestá až osmá kapitola pojednávají o občanství, německém modelu sociálního státu a tlaku na jeho reformu. Závěrečné dvě kapitoly popisují vztah Německa a Evropské unie a roli spolkové republiky v mezinárodních vztazích z hlediska zahraniční a bezpečnostní politiky.

Každá kapitola je dále strukturovaná podle následujícího klíče: shrnutí základních poznatků, debaty, problémy a výzvy, což přináší snadnou orientaci v textu. Na konci každé části jsou kontrolní otázky a kvalitní seznam doporučené literatury přímo k projednávanému tématu. Současně všechny kapitoly disponují arzenálem velmi názorných příkladů a tabulek. Přesto se autoři nevyvarovali jisté povrchnosti. Dozvíme se, že Západní Německo dosáhlo po válce znovuvybrojení díky vstupu do NATO, které schvalovala Francie, ale o jiných plánech případné o odporu a strachu sousedních zemí se v textu vůbec nepíše.

Struktura tedy vytváří uživatelsky příjemnou učebnici plnou nových otázek ze současné politiky. Zejména kapitoly o německé společnosti a zahraniční politice dodávají čtenáři četné impulsy. Kontrolní otázky současně nefungují jen jako určité vodítko pro studenty, zda skutečně pochopili, o čem bylo psáno, ale rovněž jako výzva pro další četbu. Z toho vychází i přínos celé knihy. Co čekat od učebnice? Autoři dokázali perfektně shrnout historii a pozadí současných problémů německé politiky a předslali několik zajímavých otázek ohledně dalšího vývoje. Tím celý přínos knihy asi končí, nepřekračuje stín učebnice jakožto výtahu z originálních studií a textů, ale přesto je více než důstojným zástupcem svého druhu.

Hlavní linií táhnoucí se celým textem jsou tři průvodní teze o usmíření, konsensu a transformaci. Prizmatem těchto pojmů autoři představují zmiňovaná témata. Historická část se tak věnuje „německé otázce“ v průběhu let, od pozdního sjednocení v roce 1871 až po roli západních okupačních zón ve studené válce. Právě historická zkušenost a odmítnutí militaristické minulosti mělo zásadní dopad na utváření politických postojů v poválečném Západním Německu a ona teze o usmíření osvětluje i jeho rehabilitaci na poli mezinárodních vztahů, kde se SRN přiklonilo k evropské integraci a multilaterálnímu řešení konfliktů. Zajímavý exkurs zde představuje i osvětlení „Historikerstreit“, jímž se znovu otevřela debata o minulosti a roli malých-obyčejných Němců v nacistickém státě. Podobně nesourodě a přesto velmi zajímavě působí i přišpendlení krátkého pojednání o německé identitě na konec kapitoly o sjednocení. Nejenže zde autoři přichystali krátký úvod z Benedicta Andersona, který mimořádně dobře sedí na situaci v NDR, jež si budovala identitu zcela novou (země básníků a myslitelů). Ale představované soužití „Wessia a Ossis“ a tematizace tzv. ostalgie označují společenský rozměr celého problému.

Teze kontinuálního konsensu, který tvoří základní stavební kámen německého demokracie, navazuje na historický vývoj. Autoři analyzují princip federalismu a učebnicově rozebírají dělení moci. Německá „kooperativní demokracie“ je podle nich reakcí na výmarský ústavní neúspěch. Odráží se jasně i ve stranickém systému SRN, který se teprve s nástupem Zelených v 80. letech otevírá i novým společensko-politickým proudům. Současně dosud

tradiční voliči mění své priority a volební chování. Tento neuvěřitelně stabilní systém se tak normalizuje až nyní a německé poměry začínají dosahovat evropských měřítek, kdy se objevuje jedna výrazná pravicová strana (NPD), klesá stranické členství a stoupá voličská volatilita.

Asi nejzajímavější kapitoly přináší důkaz probíhající transformace. Autoři pod tímto pojmem totiž nespátřují pouze transformaci východní části Německa po sjednocení, ale vidí v ní celospolečenský proces probíhající na několika úrovních. Kapitola o občanství a demografickém vývoji vhodně předznamenává problémy imigrační a sociální. Německá populace stárne a je potřeba reformovat dosavadní sociální stát. Zejména sedmá kapitola o ekonomickém managementu a krizi německého modelu státu blahobytu přináší zajímavou úvahu o tom, jak se s danou situací vypořádat. Sociálně-tržní hospodářství naráží na globalizaci, ale i na domácí strukturální problémy spojené se sjednocením jako stoupající nezaměstnanost. Že je potřeba dosavadní model reformovat je jasné, ale kdo se toho ujme? Překvapivě malé rozdíly mezi SPD a CDU-CSU v otázce nutnosti reforem odkazují na jiný problém. Německá „Reformstau“ vznikla z důvodu nepopulárnosti jakýchkoliv reforem u voličů. Schröderova Agenda 2010 vedla k odštěpení části strany (a založení WASG, dnes součást Die Linke) a malé podpoře SPD ve volbách roku 2005. Podobně současná kancléřka zaměřila svou volební kampaň ve stejných volbách na reformy a její CDU dosáhla jednoho z nejhorsích výsledků. Přesto životnost německého státu blahobytu závisí hlavně na jeho reformovatelnosti, čemuž se věnuje osmá kapitola.

Jakýmsi shrnutím všech těchto tezí o charakteru německého státu mají být závěrečné kapitoly o vztahu SRN a EU a o roli Spolkové republiky na mezinárodní scéně. Autoři zde charakterizují německou zahraniční politiku jako velmi opatrnou, jež vždy jedná v rámci jakýchsi multilaterálních arén: OSN, EU, KBSE. Německo bylo dlouho oním „dobrým Evropanem“ a teprve nyní můžeme vyzorovat změnu. S rudo-zelenou koalicí v roce 1998 nabírá německá zahraniční politika asertivní kurs a prosazuje vlastní témata jako boj proti klimatickým změnám.

Teze o usmíření, konsensu a transformaci tak rámuje tři roviny usilování německé politiky. Tato linie poskytuje čtenáři komfort snadné orientace. Kniha je tak velmi čtivá a pro studentské potřeby vyhovující. Nutno připojit, že zejména pro nespécializované studenty, protože poskytuje dobrý přehled, ovšem bez zajímavější interpretace. Historická část se zběhlejším čtenářům může zdát poněkud zjednodušující. Přínosnější jsou rozhodně společenské a sociálně-ekonomické analýzy.

Záměrem této knihy bylo podle autorů zdůraznit témata a výzvy, které ovlivňují domácí a zahraniční politiku v Německu. To se jim skutečně povedlo, neboť každá kapitola takovýmto výčtem problémů a otázek končí. Celkově vzato stvořili autoři syntézu závěrů známějších (a náročnějších) autorů. V závěrečném resumé, kde se tvrdí, že SRN je „váhavou mocností“ (uncertain power), se setkáme s tezí Hanse Maulla, dále Helgy Haftendorf či Petera Katzensteina. Studentům se tak nabízí jakési „přezvýchání“ tezí těchto autorů v podstatně zjednodušené podobě. Například poznatek, že kancléř Schröder zásadním způsobem změnil německou zahraniční politiku, není dále konkrétně rozveden. Publikaci tak můžeme vnímat jako podařená skripta úvodu do německé politiky, která nabízí

příjemnou syntézu významnějších děl. Zejména ve srovnání s českou produkcí se tato kniha může opřít o kvalitní strukturu i obsah, který zcela jistě dokáže motivovat čtenáře k pročtení celého textu.

Terezie Vávrová

Vít Hloušek, Konflikt versus konsensus. Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860–2006. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2008. 273 s. ISBN 978-80-210-4484-5

Studie Víta Hlouška analyzuje vývoj stranického systému, politických stran a stranickosti v Rakousku od jeho počátku v 60. letech 19. století až do roku 2006. Svou prací se autor snaží mimo jiné upozornit na nedostatečné zpracování rakouské tematiky v českém prostředí a přispět tak k prohloubení poznání tohoto jižního souseda České republiky, o kterém se podle něj bohužel často dozvídáme jen v souvislosti s kontroverzními tématy, např. s hraničními blokádami kvůli provozu Temelínu. Práce se tak stala velmi cenným doplněním našeho obrazu o moderním Rakousku, který se doposud skládal hlavně z několika málo překladů zahraniční literatury. Kniha by mohla upoutat nejen odbornou veřejnost – politology, historiky či germanisty, ale i laiky, jež se zajímají o středoevropskou politiku současnosti a její historické kořeny. Vybrané téma ostatně odpovídá dlouhodobému vědeckému zájmu Víta Hlouška, který působí v Mezinárodním politologickém ústavu a na Fakultě sociálních věd Masarykovy univerzity v Brně, o komparativní politologii a soudobé dějiny středoevropských zemí.

Ačkoli by bylo možné domnívat se, že hlavním tématem této práce jsou dějiny rakouského stranictví nebo že se jedná o studii vzorců chování rakouské společnosti, není *Konflikt versus konsensus* ani prací historickou, ani sociologickou, nýbrž v jádru politologickou a interdisciplinární exkurzy do obou jmenovaných společenských věd mají především pomoci téma ukotvit do společenského a dějinného kontextu. O politologickém charakteru nejlépe svědčí samotná metodologie práce. Hlavními přístupy jsou totiž analýza formátů a typů stranických systémů podle italského politologa Giuseppe Sartoriho, dále aplikace teorií Nora Steina Rokkana o konfliktních liniích (*cleavage theory*), konceptuální mapě Evropy a o překonávání tzv. čtyř prahů demokracie.

Na základě Rokkanových konceptů Hloušek vyzdvihuje čtyři klíčové okamžiky historického vývoje Rakouska – revoluci let 1848 a 1849 jako počátek středoevropské cesty k demokracii, rozpad rakousko-uherské monarchie roku 1918, který se stal okamžikem dovršení státotvorného procesu německých Rakušanů, ale zároveň počátkem problémů první republiky vzhledem k nedokončení národotvorného procesu, léta 1945 až 1955, kdy byla Rakousku jako jedinému středoevropskému státu umožněna konsolidace a rozvoj demokracie západního typu a konečně rok 1989 s novými výzvami po rozpadu tzv. východního bloku. Pomocí Rokkanovy teorie konfliktních linií autor vysvětluje rozdělení rakouské společnosti na segmenty reprezentované politickými stranami. Na změnách konfliktních linií